

سرویس‌های اطلاعاتی روسیه

خود را وارث مستقیم KGB

می‌دانند.اگرچه KGB در سال ۱۹۹۱ منحل شد اما بسیاری از افسران سابق آن و تمامی سازوکارها، پرونده‌ها و حتی عواملش در غرب به سرویس امنیتی جدید روسیه که اکنون به نام اف‌اس‌بی (FSB) شناخته می‌شود و سازمان اطلاعات خارجی، اس‌وی‌اژ (SVR) منتقل شدند. سال‌ها پس از پایان جنگ سرد، اطلاعات روسیه از عوامل پیشین شوروی در غرب، از جمله الدرئچ ایزم، مسئول خدجاسوسی سازمان اطلاعات مرکزی امریکا (CIA) و رابرت هانتسن، عامل پلیس فدرال امریکا (FBI) استفاده کرد. از نظر روسیه امور به همان روال همیشگی ادامه داشت. یوگنی پرماکوف، اولین مدیر SVR یکی از اعضای سابق KGB بود و سنت‌های این نهاد اطلاعاتی شوروی از جمله اجبار و باج‌خواهی از افراد به وسیله اطلاعات را ادامه داده، روش‌هایی که خود او در جوانی قربانی آن شده بود.

تجربیات خود پوتین در مدیریت اطلاعات خارجی KGB تأثیر ژرفی بر شکل‌گیری حیات سیاسی آینده او گذاشت. هنگامی که او در دسدن در آلمان شرقی یعنی یک ایستگاه فرعی KGB مستقر بود، اصلی‌ترین اتفاقات در برلین شرقی رخ می‌داد. پوتین شخصاً فروپاشی امپراتوری شوروی را مستقیماً تجربه کرد. همانطور که بعدها اعلام کرد، این از نظر او بزرگ‌ترین فاجعه قرن بیستم بود، حتی امروز هم پوتین همانند یک مأمور مسلح FSB قدم می‌زند، دست چپش در حال حرکت است اما دست راستش به صورت ساکت کنار یک اسلحه نامرئی قرار دارد تا همه بدانند او آموزش دیده است. همانند بسیاری از روس‌ها، پوتین نیز با فروپاشی اتحاد جماهیر شوروی از چیزی شبیه سندنرم توهم رنج می‌برد، به همین دلیل در دهه ۱۹۹۰، چندان طولی نکشید تا به این باور برسد که ناتو ذاتاً دشمن مسکو است. اطلاعات شوروی سابق، ایالات متحده را «دشمن اصلی» می‌دانست و آن که زمانی دشمن اصلی بوده، همیشه دشمن اصلی خواهد ماند. در دهه ۱۹۹۰، سازمان‌های اطلاعاتی روسیه نسبت به ایالات متحده بیش از KGB در دوران پایانی حیات شوروی، پرخاشگر و تهاجمی بودند. هیچ چیزی به اندازه «تحقیر» مقوم بر خاشگری نیست.

■ **ماه عمل کوتاه بعد اسیپتامیر**

تا پایان دهه ۱۹۹۰، سازمان اطلاعات خارجی روسیه (SVR) از اینترنت برای انتشار اطلاعات نادرست برای آسیب‌زدن به اعتبار ایالات متحده استفاده می‌کرد. افسران SVR که در ایالات متحده ساکن بودند، رسانه‌های امریکا و تابلوهای پیام‌رسانی را با موضوعاتی که ا دستور العمل‌های تبلیغاتی به جامانده از KGB بمباران می‌کردند، از جمله مطالب مربوط به برنامه نژادپرستانه مخفی دولت امریکا و توسعه غیرقانونی سلاح‌های بیولوژیک. حدود سال ۱۹۹۶، هکرهای روس حمله گسترده‌ای به پایگاه‌های داده‌ای حساس دولت امریکا از جمله پایگاه‌های داده‌های ناسا و پنتاگون صورت دادند، البته سازمان اطلاعات مرکزی امریکا هم در طول این دوران بیکار ننشسته بود. در شرایطی که اقتصاد روسیه در اواخر دهه ۱۹۹۰ در حال سقوط بود، CIA توانست شعاری از جاسوسان از رشمند روسی را جذب کند؛ کسانی که به خاطر پول، به سازمان خودشان خیانت کردند و عملیات اطلاعاتی مسکو در برابر غرب را بی‌اثر ساختند، اما سپس حملات تئوریستی ۱۱ سپتامبر رخ داد. به نظر می‌آید جنگ علیه تروریسم می‌تواند فرصتی برای بازآزمایی باشد؛ موقعیتی برای همکاری بیشتر اطلاعاتی امریکا و روسیه. جرج دبلیو بوش پس از اولین دیدار با پوتین در سال ۲۰۰۱ گفت که «توانستم درکی از روح او به دست آورم» و افزود که او قابل اعتماد است. در ابتدا، سرویس‌های اطلاعاتی روسیه با ایالات متحده در زمینه مبارزه با تروریسم همکاری کردند، اما به گفته مقام‌های CIA، ماه عمل ایالات متحده با روسیه پس از ۱۱ سپتامبر کوتاه بود و سپس دوران تهاجم اطلاعاتی روسیه آغاز شد. در این دوره، نگاه واشنگتن به سمت دیگری بود. در طول جنگ علیه تروریسم، دولت امریکا منابع عظیمی را به مبارزه با تروریسم اختصاص داد آن هم به بهای غفلت از تلاش برای برخورد با تهدیدهای ناشی از قدرت‌هایی همچون روسیه و

پرونده

همزمان با تشدید جنگ اوکراین به ویژه پس از حمله اوکراین به پل کریمه و حملات متقابل روسیه به بندر اودسا در جنوب غرب اوکراین در دریای سیاه، جوش‌انداز اجرای توافق غلات بیش از هر زمان دیگری تاریک به نظر می‌رسد. در صورت لغو این توافق‌چر بار دیگر جهان با بحران مواد غذایی مواجه خواهد شد و البته مسئولیت این مسئله در وهله اول به عهده غربی‌هاست که آگاهانه به کی‌یف دربار سوه‌استفاده نظامی از این توافق چراع سبز داده‌اند.

■ **امضای توافق**

پس از آغاز جنگ بین روسیه و اوکراین در اواخر فوریه ۲۰۲۲ با توجه به درگیری‌ها در نقاط ساحلی اوکراین مانند بندر ماریوپل و نیز تنش‌های نظامی بین دو طرف در سواحل شمالی دریای سیاه، عملاً امکان صادرات محصولات غذایی از طریق اوکراین به صفر رسیده بود. با توجه به اینکه روسیه و اوکراین نقش مهمی در تأمین محصولات غذایی استراتژیک مانند گندم، ذرت و روغن‌های خوراکی دارند، تحریم‌های گسترده غرب علیه روسیه به نحای مختلف موجب کاهش صادرات این محصولات استراتژیک از جانب روسیه شده و همین مسئله موجب شکل‌گیری معضلی مهم یعنی بحران غذایی در جهان شده بود. پیش از ۵۰ کشور جهان برای گندم خود به روسیه و اوکراین وابسته هستند. در راستای حل این معضل جهانی، روسیه، اوکراین، ترکیه و سازمان ملل در ۲۲ژوئیه۲۰۲۲ توافقنامه‌ای را در راستای حل بحران جهانی غلات امضا کردند. بر اساس این توافقنامه، کنترل بندرهای اودسا، چورنومورسک و یوزنه که محل صادرات غلات خواهند بود، در اختیار طرف اوکراینی خواهد بود.

مدت این توافقنامه ۲۰ روزه و قابل تمدید بود که عملاً نیز چند بار تمدید شد. با اجرای این توافقنامه بیش از ۲۰ میلیون تن غلات از جنوب اوکراین با هدف کاهش بحران ذوقیمه مواد غذایی در جهان صادر شد.

■ **اولین تعلیق توافق**

اولین بار تعلیق اجرای توافق غلات در اکتبر ۲۰۲۲ به دلیل اقدامات نظامی اوکراین با سوءاستفاده از

چین که دوباره سر برمی‌آوردند.

بسیاری از متحدان امریکا، از جمله انگلستان نیز چنین عملکردی داشتند. طبق گزارش کمیته اطلاعات و امنیت پارلمان بریتانیا در سال ۲۰۲۰، سازمان امنیت داخلی بریتانیا، (MI15)، ۹۲درصد از فعالیت‌هایش را در سال ۲۰۰۶ به مبارزه با تروریسم اختصاص داد. در همین سال بود که یک مأمور سابق FSB به نام الکساندر لیتوینسکی هم‌نیست. در وه‌سیله پولیتویوم پر تودهنده ترور شد. بعدها تحقیقات عمومی بریتانیا مشخص کرد احتمالاً خود پوتین و نیکولای پاتروفش، رئیس جدید FSB و دیگر افسران سابق KGB که اکنون در شورای امنیت ملی پوتین حضور دارند، به این قتل رضایت داده‌اند. هیچ اطلاعات آشکاری در این باره وجود ندارد که سازمان‌های اطلاعاتی امریکا، چگونه توجه و منابع خود را بین مبارزه با تروریسم و دیگر اولویت‌های پس از ۱۱ سپتامبر تقسیم کردند اما افسران اطلاعاتی امریکا که من قبل از آنها مصاحبه کرد، م گفتند که مبارزه با تروریسم تمرکز اصلی جامعه اطلاعاتی امریکا بود. تا سال ۲۰۱۷، مبارزه با تروریسم همچنان بالاترین ردیف بودجه‌ای دفتر رئیس اطلاعات ملی امریکا بود. تیوغ پوتین در این بود که توانست در دوران پس از

مزیت‌های جاسوسی که ابرقدرتی واشنگتن را محدود کرده است

اسب تروای روسیه و چین در قلب امریکا

■ **کالدر والتون Walton Calder**، فارین افزر، ۱۹جولای ۲۰۲۲

جنگ سرد هر گز به پایان نرسید. دست کم، این دیدگاه رئیس جمهور روسیه، ولادیمیر پوتین است. روشن‌ترین نشانه اینکه کرملین نبرد تایتانیک خود را حتی پس از فروپاشی اتحاد جماهیر شوروی ادامه داده که در فعالیت روس‌های امنیتی و اطلاعاتی روسیه مشهود است. این سازمان‌ها در عملیات‌شان و با قدرت گسترده‌ای که در جامعه روسیه دارند، از جایی که فعالیت اطلاعاتی شوروی متوقف شد، ادامه داده‌اند.

از سال ۱۹۹۱ به بعد، این نهادها در خدمت راهبردی انتقام‌جویانه برای اعاده عظمت دولت روسیه و سرنگونی نظام بین‌المللی پس از جنگ سرد قرار گرفته‌اند. جنگ پوتین در اوکراین نتیجه خونین این راهبرداست. چین نیز به دنبال وارونه کردن پیامدهای جنگ سرد است. رهبران یکن روسیه، منتقدانش را ساکت و رسانه‌های آزاد را خفه کرد و مسکو در چارچوب همبیمانی «نامحدود» خود که درست در آستانه تجاوز روسیه به اوکراین اعلام شد، تلاش می‌کنند نظام بین‌المللی را دگرشرد دهند و برای رسیدن به این هدف، به شدت از نهاد‌های

سیلوویکی» یا «زور مردان» انکادارد که همگی زمینه‌های اطلاعاتی و نظامی دارند و در حکومت پلیسی او نقش زیادی دارند. بر اساس گزارش‌های اطلاعاتی سیا، در سال ۲۰۲۰ اکثریت قاطع تکنو‌کرات‌های کرملین که اقتصاد روسیه را اداره می‌کنند، چنین زمینه‌هایی داشتند.

■ **کیی برابر باصل شوروی**

چندان جای شگفتی نیست که راهبرد و تاکتیک‌های روسیه کاملاً از دفترچه راهنمای شوروی اقتباس شده‌اند، هر چند بازنگاری شده‌اند تا با عصر سایبری همخوانی داشته باشند. رسانه‌های اجتماعی و ارتباط دیجیتال بسترهای تازه‌ای برای اهداف قدیمی فراهم می‌کنند و امکاناتی را برای سرویس‌های جاسوسی روسیه فراهم می‌سازند که KGB نمی‌توانست در خواب هم ببیند. پوتین از یک سلسله اقدامات پنهانی برای خرابکاری علیه رقبای خود در غرب استفاده کرده است. او در انتخابات مموکراتیک غربی به ویژه در انتخابات ریاست‌جمهوری امریکا در سال ۲۰۱۶ دخالت کرد و با این کار هم یک سنتت برجای مانده از دوران اتحاد شوروی را تداوم بخشیده است که پیشینه آن دست‌کم به سال ۱۹۴۸ بازمی‌گردد، هر چند پوتین این ادعا را ترویج می‌کند که او یک

جاسوس حرفه‌ای است اما او در واقع ناظر بر ناکامی‌های پرشمار اطلاعاتی بوده است. بزرگ‌ترین شکست اطلاعاتی پوتین، پیش از تصمیم به حمله به اوکراین در فوریه ۲۰۲۲ بود. سازمان‌های اطلاعاتی ایالات متحده و بریتانیا توانستند به خوبی پازل‌های برنامه جنگی پوتین را کنار هم قرار دهند و برای افکار عمومی جهان فاش سازند و به این ترتیب امکان بهانه‌تراشی برای این حمله را از او بگیرند.

اگر امکان دستیابی به اطلاعاتی فراهم شود که پوتین در آستانه جنگ اوکراین دریافت کرده بود، احتمالاً تعجب نخواهیم کرد که این اطلاعات، بسز آورد افراطی او از توانایی نیروهای نظامی روسیه بوده و نه عکس آن.

■ **سرقت‌های سایبری چین**

همانند روسیه، چین نیز از فرصت جنگ ضد تروریستی امریکا برای پیشبرد منافع خود بهره برد. به گفته افسران سیا که تخصص عمیقی درباره شرایط اطلاعاتی چین دارند، سازمان اصلی اطلاعات غیرنظامی چین، یعنی وزارت امنیت کشور، در سال ۲۰۰۵ جنگ اطلاعاتی علیه امریکا را اعلام کرد. از آن زمان به بعد در حالی که واشنگتن در گیر جنگ تروریسم بود، وزارت امنیت دولت بهترین منابع و افسران

سازمان ملل هشدار داده است حملات به کشتی‌ها

کرده بود از توافق غلات به دلیل اینکه به درستی اجرا نشده‌است، خراج خواهد شد. خبرگزاری‌های روسیه پس از اعلام کرملین گزارش دادند مسکو به ترکیه، اوکراین و سازمان ملل متحد اطلاع داده است مخالف تمدید توافق است. دیمیتری پسکوف، سخنگوی کاخ کرملین با اعلام به تعلیق در آوردن طرح توافق صدور غلات اوکراین از سوی روسیه گفت: من عمیقاً از تصمیم روسیه برای توقف و پایان دادن به اجرای طرح دریای سیاه (توافق صادرات غلات) از جمله لغو تضمین‌های امنیتی روسیه در کشتیرانی در بخش شمال غربی دریای سیاه متأسفم. گوترش که در ۱ ژوئیه (۲۰یور) در نامه‌ای به ولادیمیر

خود را به امریکا و شرکت‌های امریکایی اعزام کرد تا شماری از اسرار علمی و فناوری امریکا را به منظور تقویت اقتصاد و قدرت نظامی چین به سرقت ببرد. مباحث داخلی وزارت اطلاعات دولت در آن زمان، نشان از خشنودی چینی‌ها از گیر افتادن ایالات متحده در خاورمیانه و بی‌توجهی واشگتنن به موفقیت‌های پنهان چین دارد.

رویکرد تهاجمی وزارت امنیت دولت چین به ایالات متحده به زودی ثمر داد، طبق گزارش تحقیقی که نیویورک تایمز منتشر کرد، در سال ۲۰۱۰، سازمان جاسوسی چین یک شبکه عظیم سیا را در چین منهدم کرد که در جریان آن بیش از ۱۲ منبع اطلاعاتی امریکا به قتل رسیده یا زندانی شدند. هنوز روشن نیست چگونه سرویس‌های اطلاعاتی چین، شبکه سیا را شناسایی کردند اما خسارت ناشی از آن قابل انکار نبود. تحت رهبری شی جین پینگ، دولت چین به بزرگ‌ترین سارق سایبری جهان تبدیل شده است. از زمان به قدرت رسیدن او، تهاجم اطلاعاتی چین علیه غرب و به ویژه ایالات متحده شد جهنده‌ای داشته است. مأموریت نهادهای اطلاعاتی چین، اجرای راهبرد بزرگ شی جین پینگ است: تبدیل چین به قدرت نظامی و اقتصادی شماره یک جهان و وارونه کردن سپهر کنونی فناوری تا جایی که کشورهای دیگر به تکنولوژی چینی و نه امریکایی وابسته شوند.

سرویس‌های جاسوسی چینی از یک رویکرد «کلیت جامعه» برای جمع‌آوری اطلاعات استفاده می‌کنند؛ آنها اطلاعات انسانی، سایبری و سیگنال‌ها را ترکیب می‌کنند (از جمله با استفاده از بان‌ها و ظاهراً یک پایگاه شنود در کوبا) در حالی که از منابع عمومی موجود، از جمله رسانه‌های اجتماعی هم بهره‌برداری می‌کنند، بنابراین جاسوسی و خرید یکپارچه می‌شوند. نتیجه کار، یک مدل اقتصادی کاسیکارانه چینی است که در غرب هیچ معادلی ندارد. حزب کمونیست چین از برنامه‌های استخدام استعداد‌های برتر و نیز برنامه‌های مبادلات فرهنگی به عنوان پوششی برای جاسوسی استفاده می‌کند. به گفته FBI، اطلاعات شخصی و تجاری‌ای که چین در امریکا جمع‌آوری می‌کند، از مجموع اطلاعاتی که در تمامی دیگر کشورهای جهان به دست می‌آورد، بیشتر است. در سال ۲۰۲۱، FBI اعلام کرد که هر ۱۲ ساعت یک پرونده تازه تحقیق ضد اطلاعاتی را در ارتباط با فعالیت اطلاعاتی چین در امریکا باز کرده است. همچنین در ژوئیه ۲۰۲۲، کمیته اطلاعات و امنیت پارلمانی انگلستان گزارش داد که دولت

چین به همه بخش‌های اقتصاد بریتانیا نفوذ کرده است. امروزه دولت‌های غربی در جنگ سرد جدیدی با روسیه و چین درگیرند که دوباره سرشت جاسوسی را تغییر می‌دهد. این جنگ سرد جدید، تکرار جنگ سرد گذشته نیست اما شباهت‌ها و پیوستگی‌هایی دارد، از جمله ناقرینگی روشن در منازعه جنگ سرد اطلاعاتی شرق و غرب. برای نهادهای اطلاعاتی مخفی غربی بسیار دشوار بود که اطلاعات موثقی را از کشورهای پلیسی بسته و پشت پرده‌های آهنبین جمع‌آوری کنند. امروزه حتی برای آنها بسیار دشوارتر است که در روسیه یا چین با آن سیستم‌های نظارتی داخلی افسانه‌ای‌شان به طور مؤثر عمل کنند.

شباهت‌های موجود میان نزاع اطلاعاتی این ابرقدرت (چین) با ابرقدرت پیشین (شوروی)، نباید ما را از تفاوت‌های‌شان غافل کند. وزن نظیم اقتصادی چین و درهم‌افکنی آن با اقتصاد جهانی، آن را از اتحاد جماهیر شوروی متمایز می‌کند. همچنین سپهر اطلاعاتی امروز، به طور قریح حتی متفاوت از گذشته نزدیک است. به عنوان مثال، شرکت‌های ماهواره‌ای تجاری امروز امکاناتی را ارائه می‌دهند که تا همین اواخر، در انحصار دولت‌ها بوده‌اند. اطلاعات منبع‌باز و اطلاعات تجاری، تولید می‌شود و به راحتی در دسترس است. چالش دولت‌های غربی، بهره‌برداری از ظرفیت‌های ارائه‌دهندگان اطلاعات تجاری است. این شرایط، نیازمند مشارکت‌های تازه در بخش‌های عمومی -خصوصی است.

■ **ترجمه: معاونت مطبوعاتی**

پوتین، رئیس‌جمهور روسیه با ارائه پیشنهادی، خواستار حفظ توافق غلات موسوم به ابتکار دریای سیاه که در پی جنگ اوکراین گرفت، شده بود، اضافه کرد: طرح دریای سیاه به همراه یادداشت تفاهم در مورد تسهیل صادرات محصولات غذایی و کودهای شیمیایی روسیه، راه نجاتی برای امنیت غذایی جهانی و چراغ امیدری در جهان آشفته بوده است. ولودیمیر لنینسکی، رئیس‌جمهور اوکراین نیز اعلام کرد که این کشور خواهان ادامه طرح غلات دریای سیاه بدون حضور روسیه است.

■ **جمع‌بندی**

به رغم این واکنش‌ها روسیه به طور مشخص از عدم‌اجرای کامل آن بخش از توافق غلات که متضمن صادرات غلات و کودهای شیمیایی این کشور است، به دلیل رویکرد خصمانه غربی‌ها به شدت ناراضی است، در حالی که طبق توافق چهار جانبه بین روسیه، اوکراین، ترکیه و سازمان ملل قرار بود علاوه بر صادرات غلات اوکراین، روسیه نیز بتواند محصولات غذایی استراتژیک خود را صادر کند اما در عمل با کارشکنی‌های مکرر غربی‌ها این امر میسر نشده است. در عوض بلوک غرب بارها مسکو را متهم به استفاده از سلاح غذایی کرده و مدعی است روسیه با اجتناب از صادرات غلات جهان را در آستانه بحران غذایی قرار داده است، البته مسکو برای مقابله با فشارهای بین‌المللی در این زمینه، شرطی برای پیوستن دوباره به توافق غلات اعلام کرده است. سرگئی ورشینین، معاون وزیر خارجه روسیه گفته، اگر بانک کشاورزی این کشور به نام «رولسلوخر بانک» به سوئیفت متصل شود، امکان بازگشت روسیه به توافق صادرات غلات با اوکراین فراهم می‌شود. مسکو از این جهت به دنبال اتصال این بانک به سوئیفت است که این اقدام روند صادرات محصولات کشاورزی این کشور را تسهیل می‌کند. با توجه به این تحولات به ویژه حملات گسترده روسیه به بندر اودسا، حتی اگر توافق غلات بار دیگر تمدید شود عملاً توان کی‌یف برای از سنسرگیری صادرات غلات برای مدت‌ها دچار وقفه خواهد شد.